

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

РЕЦЕНЗИЯ

От: *Професор Любомир Минчев Стефанов, доктор по икономика;
Университет за национално и световно стопанство - София
Научна специалност „Икономика и организация на труда“*

Относно: дисертационен труд за присъждане на научна степен **„доктор на науките“** по научна специалност „Икономика и организация на труда“ в Университета за национално и световно стопанство.

Автор на дисертационния труд: *Марин Александров Паунов
Професор, доктор по икономика
Университет за национално и
световно стопанство - София*

Тема на дисертационния труд: **Култура, икономика и социално доверие (с изследване на ценностите на българите в европейски контекст)**

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №3196/17.12.2019 на Зам. ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът е представил за обсъждане дисертационния си труд в катедра „Човешки ресурси и социална защита“/Общикономически факултет на УНСС съгласно чл.39 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ППЗРАСРБ). Разкриването на процедурата по защита на дисертационния труд е извършено на основание решение на Катедрения съвет на катедра „Човешки ресурси и социална защита“ (Протокол № 4/13.12.2019 г.) и решение на Факултетния съвет на Общикономически факултет (Протокол № 12/17.12.2019 г.) при УНСС.

Професор Марин Александров Паунов е роден на 6 май 1961 година в град София. Средното си образование е завършил в Английската езикова гимназия – София през 1980 г. Висшето си образование, степен „магистър“ е завършил през 1985 г. в Университета за национално и световно стопанство – София, специалност „Икономика и организация на труда“ и втора специалност „Икономическа журналистика“. През 1991 г. е придобил образователната и научна степен „доктор“ по икономика, научна специалност „Икономика и организация на труда“.

От 1988 година, проф. Паунов работи по основен трудов договор в Университета за национално и световно стопанство – София, катедра „Човешки ресурси и социална защита“.

Марин Паунов е заемал в УНСС последователно следните академични длъжности: научен сътрудник, асистент, главен асистент, доцент и професор.

Професор Паунов е член и заместник-председател на съветите на директорите на няколко търговски дружества, участвал е като експерт/консултант при изпълнението на проекти, финансирани от Програма ФАР на ЕС, Министерството за международно развитие на Великобритания, български частни и публични организации.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е структуриран в увод, пет глави, заключение и списък на ползваната литература. Общият му обем е 242 страници, а текста без списъка на използваната литература – 236 страници.

Актуалността на темата на дисертационния труд, според мен е безспорна, защото в нашата научна литература са много малко публикациите, изследващи връзката между култура, ценности и социално-икономическо развитие, а такава връзка реално съществува и има важно значение.

Целта на дисертационния труд, формулирана от автора е „е осигуряване на принос в развитието на теорията и практиката по отношение на разбирането за култура и социално доверие и мястото им както в обществото, така и във връзка с икономиката и с индивидуалните механизми на перцепция и мотивация, и на тази основа – изследване на конкретната българска ценностна система и българското социално доверие.“ (с. 15). Целта е добре формулирана и амбициозна, което съответства на дисертационен труд за получаване на научната степен „доктор на науките“.

За изпълнение на посочената цел, авторът е формулирал седем логически свързани задачи, чието изпълнение води до постигане на целта на дисертационния труд.

Обектът и предмета на дисертационния труд, според мен са коректно формулирани.

Авторът е извел седем основни тези, защитавани в дисертационния труд, които според мен са в значителна степен доказани.

Авторът е демонстрирал висока степен на познаване на научната литература и изследваната в дисертационния труд проблематика, което е демонстрирано, както в основния текст на дисертацията, така и в списъка на използваната литература, който включва 150 източника, от които 25 на български език и 125 на английски език.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Научните и научно-приложните резултати, постигнати в дисертационни труд, по мое виждане могат да се формулират, както следва:

- извършен е анализ на основните концепции за връзката между култура и икономика в исторически и съвременен аспект;
- изследвано е развитието на понятието за култура и нейната роля в икономиката и обществото;
- изследване механизма на въздействие на културата върху поведението на хората и различните общности;
- изследвана е същността и ролята на социалното доверие като ключов елемент на различните култури;
- извършен е анализ на спецификата на българския национален характер и ценностна система в сравнение с други страни от Европейския съюз, като са очертани техните конкретни проявления и причини за тях;
- анализирани са проявленията и последствията от социалното недоверие в България;
- очертани са обхвата и съдържанието на необходимия обществен дебат за кризата на ценностите и социалното недоверие у нас.

Оценката ми за използваната методология и ограниченията на проведеното изследване са изцяло положителни. Искам да подчертая специално уметото използване и интерпретиране на резултатите от 6-тия рунд на Европейските социални изследвания.

Спокойно мога да твърдя, че формулираните от автора задачи на дисертационния труд са изпълнени, което е довело да значителна степен на постигане на поставената цел на изследването.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Научните и научно-приложните приноси, посочени от дисертанта, които приемам са:

1. Анализирани и обобщени са основните теми и позиции на дискурса относно взаимовръзката между култура и икономика както в исторически, така и в съвременен план; осмислени и систематизирани са ключови исторически опити и съвременни подходи.
2. Обогатено и доразвито е разбирането за култура и мястото ѝ както в обществото, така и във връзка с икономиката; предлага се ново и по-задълбочено разбиране за същността на културата и значението ѝ.
3. Изведено е оригинално разбиране и обяснение на механизма на въздействие на културата върху поведението на основата предимно на връзката „хомеостатични дисбаланси – мотивация – ценности – активност“, което я поставя в контекста на психологическите конструкти на перцепцията и мотивационния механизъм, изтъквайки необходимата ѝ роля на медиатор по веригата възприятие-поведение и извеждайки я от значително по-тесните рамки на досегашното ѝ разглеждане в културологията и социологията.
4. Изяснява се природата на генерализираното социално доверие като понятие със статут на значима детерминанта за широк комплекс от социални отношения и явления, но и в същото време като фундаментален обществен параметър, оставащ в немалка степен встрани от вниманието на много изследователи.
5. Извежда се по оригинален начин и се доказва ролята на генерализираното социално доверие като инфраструктурен елемент на културите, значимо обвързан с редица частни феноменологични нейни елементи. Това не само подпомага разбирането на доверието, но би могло да носи полза и като методически елемент при редица изследвания – обстоятелство, изглеждащо особено полезно като принос и помощ при изграждането на обяснителни конструкти и сложните модели на връзката култура-икономика като цяло.
6. На основата на актуални и значителни по обем данни и в сравнителен план с другите държави в ЕС се анализират в ширина и дълбочина спецификите на българския национален характер, изразен в българската ценностна система, както и техните по-конкретни проявления и

причините за тях.

7. Изследват се равнищата, измеренията и социално-икономическите ефекти на българското социално недоверие – както генерализирано, така и в частните му феноменологии – и на тази основа да се формулират бъдещи тревога изводи и въпроси, засягащи равнищата на икономическо развитие и картината на социалната ни динамика – все теми пряко обуславящи нивата на преживявано щастие на индивидуално ниво.
8. Очертани са макар и в едър план най-важните пътища и посоки на необходимия широк обществен дебат за справяне с българската ценностна криза и за решаване на проблема с ценностите и доверието в българската действителност по линия на каналите, отговорни в най-висока степен за формирането на ценности и доверие.

Приносите, съдържащи се в дисертационни труд, посочени от дисертанта, по мое виждане имат характер на обогатяване и развитие на съществуващи знания.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Публикациите на проф. Паунов, които имат връзка с темата на дисертационния труд общо 15, от които 11 на български език и 4 на английски език. Видът на публикациите, съответно е 4 монографии, 2 студии, 3 статии и 6 доклада на научни конференции, както следва:

- Паунов, М., Организационна култура (основно преработено и допълнено издание), Издателство „Стопанство“, 2015, с множество преработени и допълвани издания
- Паунов, М., и др. Организационно поведение, Сиела, София, 2013, с множество преработени и допълвани издания
- Паунов, М., За стопанската стратегия на България и за извъникономическите фактори на икономическото развитие на страната. (Доклад на научна конференция, организирана от УНСС), 1996 Паунов, М., Организационната култура - същност, форми и функции. (Доклад на научна конференция на катедра ТСЗ и УНСС,) 1996
- Паунов, М., Място на мотивационния проблем в познанието за човека (Студия), Научни трудове на УНСС, 2001
- Паунов, М., Към изграждането на синтетичен мотивационен модел (Студия), Научни трудове на УНСС, 2002
- Паунов, М., Българската организационна култура при, преди и след социализма (статия), сп. Панорама на труда, София, бр. 2, 2005

- Паунов, М., Ценностите на българите – съвременен портрет на европейски фон, (монография с научно изследване), УИ “Стопанство”, София, 2009
- Паунов, М., Трудова мотивация (монография), СИЕЛА, София, 2009, с множество преработени и допълвани издания
- Paunov, M., European Social Survey Publications: Values of Bulgarians: A Contemporary Portrait On European Background, 2010 Norwegian Social Science Data Services, ISBN 978-954-644-073-0 <http://ess.nsd.uib.no/bibliography/details/publication/430>
- Паунов, М., За необходимостта от дебат относно въздействията на културата върху икономиката. Доклад на Международна научна конференция, „Лидерство и организационно развитие" организирана от Катедра Психология на СУ „Климент Охридски“ Китен, България, 19-21 юни 2015, https://psychological.files.wordpress.com/2015/06/lod_programa-1.pdf
- Paunov, M. General social trust and dimensions of cultures, International scientific conference “Education, Law, Business”, Madrid, Spain, 26.04.2019, Education, Law, Business: Collection of scientific articles. - Cartero Publishing House, Madrid, Spain, 2019. - 200 p. ISBN 978-84-854922-0-5 <http://conferencii.com/files/archive/2019-04.pdf>
- Paunov, M., Social Trust as an infrastructural element of cultures, Advances in Management and Applied Economics, Volume 9, Issue 2 (2019), Scienpress UK, ISSN: 1792-7552 (Online), 1792-7544 (Print), Impact Factor: 0.08 (RePEc), SCOPUS
- Paunov, M., The Values of Bulgarians and Portuguese (Comparative Analysis in a Pan-European Context), International scientific conference «Science, Technology and Innovations» , 30.08.2019, Lisbon, Portugal, <http://conferencii.com/files/archive/2019-08.pdf>
- Паунов, М. Ценностите на българи и португалци – сравнителен анализ в общоевропейски контекст, сп. Международни отношения, бр. 5-6, 2019 <http://spisaniemo.bg/articles/2019/5-6/3443-tsennostite-na-bulgari-i-portugaltsi-sravnitelnen-analiz-v-obshtoevropеiski-kontekst>
- Паунов, М. Българското (не)доверие – икономически и социални измерения, доклад на Международна научна конференция "Лидерство и развитие на човешките ресурси" Софийски университет „Св. Климент Охридски“ Философски факултет 29-30.11.2019 София (под печат) <http://phls.uni-sofia.bg/article/2939>

Изхождайки от броя, вида и съдържанието на публикациите на проф. Паунов, свързани с темата на дисертационния труд, считам че получените в него резултати са с висока степен на разпространение и са познати на научната общност.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът отразява достоверно и коректно съдържанието на дисертационния труд, като в него са посочени най-съществените части от него, в които се съдържат получените резултати.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Дисертационният труд не е лишен от недостатъци, но те не са от такова естество, че да намалят позитивната ми оценка за неговите качества. Препоръчвам на автора да продължи изследванията си относно възможностите за въздействия за културна промяна и промяна на поведенческите модели в България.

8. Заключение

Дисертационният труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“ на тема: „Култура, икономика и социално доверие (с изследване на ценностите на българите в европейски контекст)“ с автор проф. д-р Марин Александров Паунов, според мен отговаря напълно на изискванията на приложимата нормативна уредба, поради което ще гласувам „**За**“ присъждане на научната степен „**доктор на науките**“ на проф. д-р Марин Александров Паунов“ по научната специалност в УНСС „Икономика и организация на труда“, професионално направление 3.8 „Икономика“.

04.03.2020 г., София

Подпис:

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY (UNWE)

REVIEW

From: *Professor Lyubomir Minchev Stefanov, PhD*
Scientific specialty: “Economics and Organization of Labour”
University of National and World Economy - Sofia

Regarding: dissertation thesis for acquiring the scientific degree Doctor of Science in Scientific Field 3.8. Economics, specialty “Economics and Organisation of Labour” at UNWE

Author of dissertation: Marin Alexandrov Paunov
Professor, Ph.D.
UNWE

Dissertation Title: **Culture, Economy and Social Trust (with a research on values of Bulgarians in an European context)**

Reason to present a review/position paper: member of the scientific jury for dissertation thesis defense appointed by Order No 3196/17.12.2019 by the Vice Rector of UNWE.

1. Doctor of Science Candidate

The Doctor of Sc. candidate has presented his dissertation thesis for consideration at the Department “Human Resources and Social Protection” within the Faculty of General Economics at UNWE according to art. 39 of the Rules for the Implementation of the Academic Staff Development Act of Republic of Bulgaria. The opening of a procedure for defense of the dissertation thesis was made based on: decision of the Department Council of Department “Human Resources and Social Protection” (№4/13.12.2019) and decision of the Faculty Council (No12/17.12.2019) of Faculty of General Economic at UNWE.

Professor Marin Alexandrov Paunov was born on May 6, 1961 in Sofia. He graduated from the English Language High School in Sofia in 1980. He graduated with a Master's Degree in 1985 from the University of National and World Economy in Sofia, majoring in Economics and Organization of Labour and a second major - Economic Journalism. In 1991 he received his doctorate in economics, majoring in Economics and Organization of Labour.

Since 1988, Prof. Paunov has been working under a main employment contract at the University of National and World Economy - Sofia, Department of Human Resources and Social Protection.

Marin Paunov has consistently held the following academic positions at UNWE: Research Assistant, Assistant Professor, Chief Assistant Professor, Associate Professor and Professor.

Professor Paunov is a member and vice-chairman of the boards of directors of several trading companies, has participated as an expert / consultant in the implementation of projects funded by the EU Phare Program, the UK Ministry of International Development, Bulgarian private and public organizations.

2. General characteristics of the dissertation presented

The dissertation is structured in an introduction, five chapters, a conclusion and a list of used literature. Its total volume is 242 pages and the text without the list of used literature is 236 pages.

The relevance of the topic of dissertation work is, in my opinion, indisputable, because in our scientific literature there are very few publications examining the relationship between culture, values and socio-economic development, and such a connection is real and important.

The goal of the dissertation formulated by the author is “to make a contribution to the development of the theory and practice concerning the understanding of culture and social trust and their place both in society and in relation to the economy and the individual mechanisms of perception and motivation, and, on this basis, explore the specific Bulgarian value system and the Bulgarian social trust.” (p. 15). The goal is well-formulated and ambitious, which corresponds to the dissertation for the degree of Doctor of Science.

In order to accomplish this goal, the author has formulated seven logically related tasks, the accomplishment of which leads to the achievement of the goal of the dissertation.

The object and the subject matter of the dissertation are, in my opinion, correctly formulated.

The author has listed seven major ones defended in the dissertation, which in my opinion are substantially proven.

The author has demonstrated a high level of knowledge of the scientific literature and the problems studied in the dissertation, which is demonstrated both, in the main text of the dissertation and in the list of used literature, which includes 150 sources, 25 of which are in Bulgarian and 125 in English.

3. Evaluation of the scientific and applied results obtained

The scientific and applied results achieved in the dissertation, in my opinion, can be formulated as follows:

- an analysis of the basic concepts of the relationship between culture and economy in historical and contemporary terms is accomplished;
- the development of the concept of culture and its role in the economy and society has been studied;
- the mechanism of the impact of culture on the behaviour of people and different communities has been explored;
- the nature and role of social trust as a key element of different cultures has been explored;
- an analysis of the specificity of the Bulgarian national character and value system in comparison with other countries of the European Union was made, outlining their specific manifestations and reasons for them is accomplished;
- the manifestations and consequences of social distrust in Bulgaria are analysed;
- The scope and content of the necessary public debate for the crisis of values and social distrust in Bulgaria are outlined.

My assessment of the methodology used and the limitations of the study conducted are entirely positive. I would like to emphasize especially the skilful use and interpretation of the results of the 6th Round of European Social Research.

I can safely maintain that the tasks of the thesis formulated by the author have been accomplished, which has led to a considerable degree of achievement of the set objective of the research.

4. Evaluation of scientific and applied contributions

The scientific and applied contributions indicated by the dissertation that I accept are:

1. The main topics and viewpoints of the discourse on the interrelation between culture and economy are analysed and summarised, both historically and from the perspective of modern times; key previous attempts at explaining the link and modern approaches are reflected on and systematised.
2. The understanding of culture and its place both in society, and in relation to economy, is enriched and further developed; a new, deeper understanding of the essence of culture and its meaning is offered.
3. An original understanding and explanation of the mechanism for culture impacting on behaviour are drawn out primarily on the basis of the link “homeostatic imbalances – motivation – values – behaviour”, which places culture in the context of the psychological constructs of perception and the mechanism of motivation, highlighting its necessary role as a mediator in the perception – behaviour path and emancipating it from the significantly narrower frame of its former consideration in cultural studies and sociology.
4. The nature of generalised social trust is elaborated on as a concept with a significant determinant status for a wide range of social relations and phenomena, but also as a fundamental public parameter largely left out of the spotlight by many researchers.
5. The role of generalised social trust as an infrastructural element of cultures significantly related to a number of their more specific phenomenological elements is drawn out in an original way and is proved. Not only does this enhance the understanding of trust but it can also be usefully employed as a methodological element in a number of studies – a fact appearing particularly useful as a contribution and aid in building explanatory constructs and the complex models of the relationship between culture and economy in general.
6. Based on up-to-date and voluminous data and in comparison with the remaining EU states, the specifics of the Bulgarian national character are analysed extensively and in-depth, together with their more specific manifestations and the reasons behind them.
7. The levels, dimensions and social and economic outcomes of the Bulgarian social distrust – both generalised, and in its specific phenomenological manifestations – are studied and, based on this, alarming issues are raised concerning the levels of economic development and the picture of our social dynamics, all of which being topics directly determining the level of perceived individual happiness.
8. The most significant courses and directions of the wide public debate required to cope with the Bulgarian value crises and solve the problem with values and trust in Bulgarian reality are mapped out, although only sketched,

through the prism of the channels most largely responsible for building values and trust.

In my opinion, the contributions contained in the dissertation mentioned by the dissertation have the character of enrichment and development of existing knowledge.

5. Evaluation of dissertation publications

Prof. Paunov's publications, which are related to the topic of the dissertation in total 15 of which 11 are in Bulgarian and 4 are in English. The type of publications, respectively, is 4 monographs, 2 studies, 3 articles and 6 papers at scientific conferences, as follows:

- Paunov, M., Organizatsionna kultura (osnovno preraboteno i dopūlneno izdanie), Izdatelstvo „Stopanstvo“, 2015, s mnozhestvo preraboteni i dopūlvani izdaniya
- Paunov, M., i dr. Organizatsionno povedenie, Siela, Sofiya, 2013, s mnozhestvo preraboteni i dopūlvani izdaniya
- 3. Paunov, M., Za stopanskata strategiya na Būlgariya i za izvūnikonomicheskite faktori na ikonomicheskoto razvitie na stranata. (Doklad na nauchna konferentsiya, organizirana ot UNSS), 1996 Paunov, M., Organizatsionnata kultura - sūshnost, formi i funktsii. (Doklad na nauchna konferentsiya na katedra T·SZ i UNSS,) 1996
- Paunov, M., Myasto na motivatsionniya problem v poznaniето za choveka (Studiya), Nauchni trudove na UNSS, 2001
- Paunov, M., Kūm izgrazhdaneto na sintetichen motivatsionen model (Studiya), Nauchni trudove na UNSS, 2002
- Paunov, M., Būlgarskata organizatsionna kultura pri, predi i sled sotsializma (statiya), sp. Panorama na truda, Sofiya, br. 2, 2005
- Paunov, M., Tsennostite na būlgarite – sūvremenен portret na evropeiski fon, (monografiya s nauchno izsledvane), UI “Stopanstvo”, Sofiya, 2009
- Paunov, M., Trudova motivatsiya (monografiya), SIELA, Sofiya, 2009, s mnozhestvo preraboteni i dopūlvani izdaniya
- Paunov, M., European Social Survey Publications: Values of Bulgarians: A Contemporary Portrait on European Background, 2010 Norwegian Social Science Data Services, ISBN 978-954-644-073-0 <http://ess.nsd.uib.no/bibliography/details/publication/430>
- Paunov, M., Za neobkhodimostta ot debat otnosno vūzdeistviyata na kulturata vūrkhu ikonomikata. Doklad na Mezhdunarodna nauchna konferentsiya, „Liderstvo i organizatsionno razvitie" organizirana ot Katedra Psikhologiya

na SU „Kliment Okhridski“ Kiten, Bŭlgariya, 19-21 yuni 2015, https://psychological.files.wordpress.com/2015/06/lod_programa-1.pdf

- Paunov, M. General Social Trust and Dimensions of Cultures, International scientific conference “Education, Law, Business”, Madrid, Spain, 26.04.2019, Education, Law, Business: Collection of scientific articles. - Cartero Publishing House, Madrid, Spain, 2019. - 200 p. ISBN 978-84-854922-0-5 <http://conferencii.com/files/archive/2019-04.pdf>
- Paunov, M., Social Trust as an Infrastructural Element of Cultures, Advances in Management and Applied Economics, Volume 9, Issue 2 (2019), Scienpress UK, ISSN: 1792-7552 (Online)
- 1792-7544 (Print), Impact Factor: 0.08 (RePEc), SCOPUS
- Paunov, M., The Values of Bulgarians and Portuguese (Comparative Analysis in a Pan-European Context), International scientific conference «Science, Technology and Innovations», 30.08.2019, Lisbon, Portugal, <http://conferencii.com/files/archive/2019-08.pdf>
- Paunov, M. Tsennostite na bŭlgari i portugalsi – sravnitelen analiz v obshtoevropeski kontekst, sp. Mezhdunarodni otnosheniya, br. 5-6, 2019 <http://spisaniemo.bg/articles/2019/5-6/3443-tsennostite-na-bulgari-i-portugalsi-sravnitelen-analiz-v-obshtoevropeski-kontekst>
- Paunov, M. Bŭlgarskoto (ne)doverie – ikonomicheski i sotsialni izmereniya, doklad na Mezhdunarodna nauchna konferentsiya "Liderstvo i razvitie na choveshkite resursi" Sofiiski universitet „Sv. Kliment Okhridski“ Filosofski fakultet 29-30.11.2019 Sofiya (pod pechat) <http://phls.uni-sofia.bg/article/2939>

Based on the number, type and content of Prof. Paunov's publications related to the topic of the dissertation, I believe that the results obtained in it are of a high degree of distribution and are known to the scientific community.

6. Evaluation of the author's extended summary

The the author's extended summary accurately and correctly reflects the content of the dissertation, indicating the most important parts of it in which the obtained results are contained.

7. Critical notes, recommendations and questions

The dissertation work is not without its shortcomings, but they are not of such a nature as to diminish my positive assessment of its qualities. I

recommend the author to continue his research on the potentials for impacts on cultural change and behavioural models change in Bulgaria.

8. Conclusion

The dissertation thesis for the award of the scientific degree "Doctor of Science" on the topic: " Culture, Economy and Social Trust (with a research on values of Bulgarians in an European context)" with author Prof. Dr. Marin Alexandrov Paunov , according to my opinion meets the requirements of the applicable legislation, and that's why I will vote **“For”** the award of the scientific degree "Doctor of Science" by Prof. Dr. Marin Alexandrov Paunov in the specialty of UNWE "Economics and Organization of Labour", Scientific Field 3.8. Economics.

04.03.2020 / Sofia

Signature: